

**מוקדי פריחה
ברמת מנשה**
המרחב הביוספרי
במועצה אזורית מגידו

הוראות התנהגות ובטיחות למטיילים

מטיילים יקרים, למען בטיחותכם, הקפידו על הכללים האלה:

1. האחריות לשלומכם בעת ביקורכם ביער והשימוש במתקניו חלה עליכם. אל תסכנו את עצמכם ואת המבקרים האחרים. התאימו את פעילותכם לתנאי השטח ומזג האוויר. הצטיידו בהתאם.
2. השתמשו אך ורק בדרכים ובשבילים המסומנים על ידי קרן קיימת לישראל או הוועדה לשבילי ישראל. דרכי היער מיועדות לכלי רכב, להולכי רגל ולרוכבים גם יחד. הישמרו והתנהגו בהתאם. התאימו את תנועתכם לתנאי הדרך. היזהרו מהחלקה ומדרכים בוציות.
3. אל תיכנסו ואל תתקרובו לבורות, למערות, למבנים וכדומה. אין להתקרב לשפת מצוקים, גלישת צוקים וטיפוס עליהם - אסורים.
4. אין להיכנס למקווי מים ואין לשתות מהם.
5. היזהרו באש. אל תבעירו אש אלא במקומות ובמתקנים המיועדים לכך. בסיום הפעילות הקפידו לכבות את האש כליל.
6. שמרו על הניקיון. אספו את האשפה למתקנים המיועדים לכך, או קחו אותה עמכם.
7. אין להתוות או לשלט דרכים ושבילים ולהקים מתקן כלשהו ביער.
8. היער ומתקניו פותחו בשבילכם ולהנאתכם. שמרו על החי, על הצומח ועל הדומם שביער.
9. השתייה ביער בשעות החשיכה אסורה. השתייה בשעות החשיכה תתאפשר בתנאי שיינתן בה מענה בטיחותי כנדרש.

למוקד "קו ליער" של קק"ל התקשרו:
1-800-350-550

הנתונים והפרטים המופיעים בדפדפנת זו, מובאים לידיעת הציבור ולתועלתו. קק"ל אינה נושאת באחריות לשינויים שיתרחשו בשטח ולנזקים כלשהם העלולים להיגרם למטיילים בעתים.

לפרטים והרשמה לאירועים וטיוולים מודרכים
1-800-350-550
אתר קק"ל | www.kkl.org.il
e" ירוק" - מגזין הטיולים האינטרנטי
של קק"ל | www.eyarok.org.il

כתיבה: יעקב שקולניק | עיצוב: איק-מס פתרונות מיתוג | מפה: אביגדור אורג
צינומים: ארכיון הצינומים של קק"ל | בהוצאת יחידת הפרסומים ומחלקת קהילה
ויער מרחב מרכז | קרן קיימת לישראל ©

גבעת הרקפות, קיבוץ גלעד

מתקני שעשועים לילדים. מהקצה המערבי של החניון, בקצה החורשה, אפשר לצפות על מאגר נחל רז (מאגר פירחה), שבחורף מלא מים. בשטחים הפתוחים שבשולי החורשה עולה פריחה יפה.

מקום: כ-600 מ' מצפון לכניסה לקיבוץ גלעד, כביש 672, ליד סימן ק"מ 13. חונים ברחבה הגדולה שממערב לכביש.

כדי להגיע לגבעה יש לחצות בזהירות את כביש 672 מזרחה ולצעוד בשביל המסומן אל חורשת האורנים, מהלך כ-150 מ'. קק"ל הציבה שילוט בגבעה והכשירה בה שביל טיול מעגלי, המאפשר לשוטט באתר בנוחיות. השביל מטפס במדרגות עץ, בשולי היער הנטוע, וחודר אחר כך אל תוככי החורשה. הרקפות מציצות מכל פינה אם כי בעבר הפריחה הייתה מרשימה יותר. אחר כך השביל חוצה את החורשה, ויורד מן הגבעה בצדה השני. חוזרים לרכב בדרך העפר שלמרגלות הגבעה. מטיילים המתקשים בטיפוס יכולים לוותר על קטע ההעפלה במדרגות, וליהנות מפריחת הרקפות גם מדרך העפר שלמרגלות הגבעה.

דרך נוף פארק רמת מנשה

נקודת מוצא: דרך העפר שמסתעפת מזרחה מכביש 672, כ-200 מ' מצפון לחניית גבעת הרקפות של גלעד. **נקודת סיום:** כביש עין השופט - משמר העמק (כביש 6953) ליד ג'וערה. **אזהרה:** חלק מהדרך עובר בשטח אש של צה"ל. הדרך פתוחה ללא חשש בימי שבת.

קטע זה של דרך הנוף עביר לרכב פרטי גם לאחר גשם, אך יש לנסוע בו בזהירות רבה. הדרך מסומנת בחצים ירוקים המסומנים על עמודים שהציבה קק"ל. לאחר כ-600 מטר תראו משמאל

את האנדרטה המציינת את מקום העלייה לקרקע של קיבוץ גלעד. 3.5 ק"מ משם הדרך עוברת ליד עין כפר, מעיין שבו נובעים מים כל השנה ומימיו משמשים את עדר הבקר שרועה בשטח. כ-2.2 ק"מ הלאה משם הדרך מגיעה לצומת שבה אפשר לפנות ימינה ולהגיע לאנדרטה המרשימה לחללי הקיבוצים, הצופה על מרחבי עמק יזרעאל וההרים שמסביבו. מהצומת הדרך נמשכת צפונה ומגיעה לכביש 6953 ליד ג'וערה.

מי שמעוניין להמשיך עוד בדרך הנוף יוכל לחצות את הכביש ולנסוע דרך נחל גחר לכביש יקנעם - מגידו (כביש 66). הדרך עוברת בנופי יער הזורע, מהיערות הראשונים שננטעה קק"ל ופוגשת את הכביש מעט מדרום לקיבוץ הזורע.

מוקדי פריחה ברמת מנשה

המרחב הביוספרי במועצה אזורית מגידו

ביערות האורן שנטעה קק"ל ברמת מנשה התבססו במשך השנים ריכוזי פריחה אדירים של רקפות. המפורסמת שבהן היא "גבעת הרקפות" שממזרח לקיבוץ גלעד. בשנים האחרונות הדלדלה אוכלוסיית הרקפות בגבעה, אך ליד חניוני קק"ל אחרים בסביבה תוכלו לגלות מרבדי פריחה של רקפות ומיני פרחים אחרים.

בדפדפת זו נגלה לכם כמה מקומות יפים של פריחת רקפות. החניונים של קק"ל עומדים לרשותכם. אנא, שמרו על אתרי הפריחה ועל החניונים שבהקמתם ובתחזוקם מושקע עמל רב.

לפני שיוצאים לדרך

פריחת הרקפות נמצאת בשיאה בחודשים ינואר-ראשית מארס. בסופי שבוע של ינואר-פברואר, כדאי לתכנן את הביקור לשעות המוקדמות של הבוקר, או לשעות אחר הצהריים, כדי להימנע מצפיפות יתר של מבקרים.

גיאוגרפיה

רמת מנשה הוא אזור רחב ידיים בעל אופי כפרי. האזור מאופיין בגבעות נמוכות ובטופוגרפיה מתונה. הנוף הוא פסיפס יפהפה של שדות מעובדים ויערות קק"ל, מרחבי מרעה, ערוצי נחלים ומעיינות הנובעים בעיקר בחורף.

המבנה, המסלע והנוף מייחדים את רמת מנשה מהאזורים השכנים לה. מרבית השטח מכוסה סלעי קירטון רכים, שמתבלים במהירות רבה יחסית. זו הסיבה שהגבעות ברמת מנשה עגולות ו"רכות", בעלות מדרונות מתונים וללא מצוקים כמעט. רק חלק קטן משיאי הגבעות עולה בגובהו על 300 מ' מעל פני הים. שמו הערבי של האזור, בלד א-רוחה (ארץ הרווחה, ארץ המנוחה), מביא לידי ביטוי את האופי הרמתי והנוח של רמת מנשה.

מצפון לרמת מנשה מתנשא הכרמל וביניהם מפריד כביש נחל יקנעם (כביש 70). במזרח גובלת רמת מנשה בעמק יזרעאל, בדיק במקום שבו עובר כביש יקנעם - מגידו (כביש 66). בדרום מפריד נחל עירון (ואדי ערה, כביש 65) בין רמת מנשה והשומרון. הגבול המערבי של האזור אינו ניכר היטב לעין. גבעות רמת מנשה משתפלות בהדרגה מערבה ומתמזגות עם בקעת הנדיב באזור שבין בת שלמה וגבעת עדה.

אזור זה זכה לתואר מרחב ביוספרי רמת מנשה.

מה זה מרחב ביוספרי?

משנות ה-70 של המאה ה-20 החל העולם לחוש ביתר שאת בלחץ העצום על מערכות החיים החיוניות - מים, אוויר ומגוון מינים - עד כדי

קריסתן ואי יכולתן להתחדש בקצב שנדרש לקיומו ולרווחתו של האדם. התברר שההנחה כי שמורות טבע לבדן ישמרו על האיזון בטבע, אינה עומדת במבחן המציאות. החלוקה המסורתית ל"שומרי הטבע" לעומת "הצרכנים ההורסים" צריכה להשתנות.

הבנה זו תורגמה לתכנית פעולה חדשה, שיזם אונסק"ו, ארגון החינוך, המדע והתרבות של האו"ם. על פי הגדרת הארגון, מרחב ביוספרי הוא דגם לאזור המקדם פיתוח בר קיימא. מרחבים ביוספריים הם אזורים המוגדרים על ידי מדינות ומוכרים על ידי תכנית "האדם והביוספירה" (Man and Biosphere) של אונסק"ו. פעילות המרחב הביוספרי מבוססת על מעורבות הקהילות המקומיות והפעילות המדעית המתנהלת בו.

בתחום המועצה האזורית מגידו מתגוררים כ-13,000 תושבים החיים ב-13 יישוביים כפריים. הקהילות המקומיות פעלו לקידום פיתוח המאזן בין האדם והמערכות הטבעיות. בשנת 1996 יזמו המועצה האזורית מגידו וקרן קימת לישראל, בשיתוף עם הוועדה המקומית לתכנון ובנייה יזרעאלים, את תכנית מתאר פארק רמת מנשה. תכנית המתאר הגדירה פארק המשתרע על פני כ-80,000 דונם, שהם כמחצית משטח המועצה, וקבעה הנחיות לשימורו ולפיתוחו. בזכות פעולות אלה הכיר אונסק"ו באוגוסט 2011 בשטחי המועצה האזורית מגידו כמרחב ביוספרי, שממנו נהנים כמיליון מטיילים בשנה.

בעתיד ייסגרו אזורים שבהם קיים ריכוז גבוה של ערכי טבע לכלי רכב ממונעים, והתנועה בשטח תוגבל להולכי רגל, לרוכבי אופניים ולכלי תחבורה ידידותיים לסביבה.

הצמחייה ברמת מנשה

נראה כי בעבר הייתה רמת מנשה כולה מכוסה ביערות של אלוני תבור. רוב היער הושמד במהלך השנים ורק שרידים ממנו נמצאים בגבעות שבאזור קיבוץ גלעד. קק"ל פועלת לאחרונה להשבת היערות ולהגדלת שטחם באמצעות זריעה של בלוטי אלוני תבור.

יערות קק"ל ברמת מנשה מכסים כ-30,000 דונם. קרן קימת לישראל החלה בנטיעתו בשלהי שנות ה-20 של המאה ה-20. הנוטעים היו ראשוני קיבוץ משמר העמק. היער המפותח, שבו נטועים עצי מחט ועצים רחבי עלים, הוא מוותיקי היערות הנוטעים בישראל.

לאורך הנחלים הזורמים צומחים עצי ערבה מחודדת ושיחי פטל קדוש. בנחל השופט, בנחל גחר ובמקומות נוספים צומחים ריכוזים של אולמוס שעיר - עץ נדיר בישראל. בשדות שבהן מתקיימת רעייה שולטת צמחייה עשבונית. בולט מאוד בענפיו הגבוהים והמצהיבים הוא השומר הפשוט, הצמח שאותו מוסיפים לתמיסת המלח של מלפפונים בעת כיבושם.

הרקפות מעדיפות לצמוח ביערות ובחורשים ונראה כי צל העצים מעניק להן יתרון. לעומת זאת, בשטחים הפתוחים תוכלו לגלות שפע של מינים אחרים ובהם כלנית מצויה, נורית אסיה, עירית גדולה, עירוני צהוב, צבעוני ההרים, איריסים למיניהם ומינים רבים השייכים למשפחות הסחלביים.

הרקפת המצויה

הרקפת המצויה (*Cyclamen Persicum*) היא צמח פקעת הנפוץ במזרח הים התיכון, במרחב שבין תורכיה וישראל. בארץ אפשר למצוא את הרקפת בגולן, בגליל, בשומרון וביהודה. יש רקפות שמאכלסות גם סדקי סלעים במדבר יהודה ובצפון הנגב. רקפות אלה עשויות לפרוח לפני הגשם ועוד לפני שהעלים מגיחים מהאדמה.

הפרח מקסים ביופיו. כל פרח נישא על עוקץ ארוך, שקצהו העליון מכופף כלפי מטה. גם הפרח פונה למטה, אך כאשר הוא נפתח, מתקפלים עלי הכותרת הארוכים לאחור, תופעה המעניקה לפרח את מראהו המיוחד. כל פרח מחזיק מעמד כשלושה שבועות, אך פקעת אחת עשויה להצמיח פרחים בזה אחר זה ולשמור על תקופת פריחה ארוכה.

מוקדי פריחה ברמת מנשה

יַעַר יוֹפּ וּוּסְטְרוּוִיל

מקום: כ-3 ק"מ מדרום לצומת עין השופט (כביש 672, בין סימני ק"מ 15-16). **אזהרה:** בשל קו הפרדה רציף בכביש, הכניסה לחניון אפשרית לבאים מכיוון דרום בלבד (מכיוון גלעד) והיציאה היא לכיוון צפון בלבד. **מרבדי רקפות:** רקפות רבות יש בין עצי האקליפטוס. כדי להגיע למרבדים מרשימים ממש יש לצעוד מהכניסה ליער צפונה, בדרך המלווה את כביש 672. אחרי כחצי קילומטר מגיעים לחלקת עצי אורן ובה ריכוז גדול של רקפות.

היער מנציח את זכרו של יופ ווסטרוויל (1899-1944), מחנך הולנדי, נוצרי ופציפיסט, שהקים בימי מלחמת העולם השנייה עם חבריו את מחתרת "חלוצי-ציוני" שפעלה בדרכים בלתי אלימות בלבד. בהשראתו העבירה המחתרת כ-150 יהודים מהולנד דרך גבולות בלגיה וצרפת, ומשם לאחר חציית הרי הפירנאים, לספרד. עוד בעיצומה של המלחמה הגיעו כ-70 חלוצים לחופי ארץ ישראל. הודות לפעילות המחתרת החלוצית ההולנדית שרדו כ-400 מתוך 820 חלוצים.

רבים מחברי המחתרת, יהודים ונוצרים, שילמו בחייהם על מאבקם נגד הנאצים. יופ ווסטרוויל נתפס והוצא להורג במחנה הריכוז ווכט שבהולנד, ב-11 באוגוסט 1944.

בשנת 1947 נטעה קק"ל במקום יער לזכרו. ביער הוצבו מצבות לזכרם של הפעילים יהודים והנוצרים במחתרת ההולנדית, שמסרו את נפשם להצלת החלוצים. שביל בעל אבני שפה עובר בין אבני הזיכרון. בקצה השביל, במדרון הפונה דרומה ניצבת האנדרטה לזכרו של יופ, ומשם אפשר להשקיף על ערוצו העילי של נחל תנינים, גבעות רמות מנשה והרי שומרון.

חניון אורן זמיר

מקום: כ-1.3 ק"מ מדרום ליער יופ ווסטרוויל פונים מערבה (כביש 672, בין סימני ק"מ 14-15). בצומת הדרכים הראשון, ממש ליד הכביש, פונים שמאלה לעבר שלט קק"ל המכריז: יער גלעד. מהשלט יש להמשיך בנסיעה עוד כ-300 מטר עד לחניון. **אזהרות:** 1. בגלל קו הפרדה רציף הכניסה לחניון אפשרית לבאים מצפון בלבד (מכיוון דליה) והיציאה היא לכיוון דרום בלבד. 2. החניון מרוחק כ-400 מטר מהכביש. הדרך לחניון משובשת, אך עבירה לרכב פרטי. יש לנסוע לאט ובהירות. **מרבדי רקפות:** מצפון לחניון נמצא יער מעורב של עצי אלון תבור ועצים נטועים. במדרון היער צומחות רקפות בהמוניהן.

חניון אורן זמיר הוא חניון גדול, שנמצא בצל חורשת אורנים. קק"ל הציבה בחניון שולחנות פיקניק בפינות יפהפיות. במרכז החניון מוצבים